

L'ECLECTICA

LA CREU DE
CABRERA

JOAN ANDRÉS SORRIBES

PREMI ENRIC VALOR DE NOVEL·LA

1 d'octubre de 1833

La ciutat bullia inquieta aquell vespre. La gent gambejava apressada per tots els carrerons que, des de la plaça de la Mare de Déu, s'obrien cap a les diferents contrades urbanes. Per sobre dels negres pressentiments que l'esperada mort de Ferran VII havia fet presents, un celatge rogenic vestia València amb una carnositat quasi humana.

La veritat era que, al llarg de tot aquell segle, rebut com el de les llums i el progrés, els conflictes entre els partidaris de la vella societat senyorial i els del liberalisme no s'havien resolt. Els enfrontaments bèl·lics que s'havien patit durant el regnat de Ferran VII, lluny d'eliminar diferències, sols havien servit per a encastellar la gent en posicions cada vegada més enfrontades; les diferències polítiques havien esdevingut rancúnies personals i el moment de la mort del rei era esperat per imposar al bàndol contrari un sobirà que defensara els propis interessos.

Dos homes, el pas apressat, travessaven per Corretgeria de camí cap a la Seu. La diferència d'edat impossibilitava el més jove d'allargar la gambada tant com el cos li demanava i esperava el més vell escrutant l'entorn amb ulls inquiets. Caminaven, germans d'hàbit i de destí, fugint de l'enfarfoll de crits i opinions encontrades que havien deixat a la plaça del Mercat. Ho feien per carrers secundaris, en silenci i emboçats amb llurs manteus, contrariant l'ambient agradós

que la vesprada oferia als caminants. En arribar a la Seu, van entrar amb discreció per la porta de l'Almoïna.

–Lloat sia Déu! –va dir el major persignant-se repetidament.

–I la seua Mare Santíssima, amén! –va respondre el jove imitant-lo.

–Pensava que no aplegàvem mai; no saps com de llarg se m'ha fet el camí!

–A mi també, pare! Sufocat estic amb tant d'oripell!

–Hi ha moments que res no fa nosa, Jaume! El secret convenia en aquest cas, ja hauries de saber-ho!

–Però, quin secret és aquest, pare? –va respondre el seminarista mostrant-li els hàbits–. Tothom sap que som religiosos!

–Tant importa mostrar que som, com dissimular qui som! –va dir el capellà amb ulls sorruts.

–Ara no us entenc, pare!

–A la teua edat, jo tampoc no ho hauria entès. Vinga, va! Prou raons, que ens esperen a la sagristia. Camina!

Jaume Corell era seminarista del darrer any i, tant per la seua intel·ligència com per la clara vocació que mostrava, mossèn Xotxim el considerava el seu deixeble predilecte. Sols li trobava a faltar un pessic de picardia, d'aquella que la vida ensenya als que la viuen intensament, i Jaume, per sort o per desgràcia, no ho havia fet. Per les voltes que fa la vida, el vell capellà havia esdevingut l'única família que li quedava arran de la desaparició dels seus pares a les revoltes entre reialistes i liberals de l'any vint-i-tres.

Mestre i deixeble travessaren la foscor religiosa caminant amb cura de no ferir el sol per evitar fer-lo gemegar. En arribar a la sagristia van trucar a la porta.

–Doneu llicència, monsenyor? –va demanar el capellà amb respecte.

–Passeu, mossèn, passeu! –van respondre des de dins.

La sagristia de la Seu dissimulava amb la penombra dolça de les espelmes la daurada riquesa que conservava. Sols algun espurneig lleu, arrancat ocasionalment per la inquieta dansa de les flames, donava vida a l'or de les creus i les custòdies.

Sol, assegut a la taula del racó més allunyat, un home es dibuixava entre les llums incertes de la sala. Era prim, massa alt per a resultar solemne i tan eixut de rostre com d'expressió; sols l'hàbit i els atributs que lluïa declaraven l'alta dignitat que ostentava.

–Excuseu-me la tardança, monsenyor... –va començar a dir el capellà avançant-se per besar-li l'anell.

–Deixeu-vos de tanta retòrica, mossèn! –va dir el canonge Albuxech defugint l'homenatge amb gest aspre–. Que no veieu que som sols?

–Ho sent, monsenyor, jo...

–Vós sempre sereu igual, mossèn! –va dir el canonge tractant de convertir un lleu gest en somriure–. Parleu-me del que vull saber. Heu sentit el ban que comunicava al poble el traspàs de nostre senyor el rei Ferran VII?

–Sí que ho hem fet, monsenyor. A la plaça del Mercat érem tots dos quan l'han llegit!

–I què...? Com ha reaccionat la gent?

–Si us he de dir veritat, monsenyor, hi ha hagut de tot...

Un silenci pesant va interrompre les paraules del capellà esperant inútilment que el seu interlocutor es donara per satisfet amb aquell lleu apunt. Però no va ser així i la mirada

de monsenyor va continuar increpant els ulls de l'home que tenia al davant...

—En acabar de llegir el ban que declarava haver passat nostre senyor el rei Ferran VII a millor vida, Déu totpoderós l'aculla en santa glòria, van començar els uns a cridar víctors a sa majestat la reina Maria Cristina. D'altres els van respondre cridant pel rei Carles V!

—Era d'esperar, que hi ha gent per a tot! Què més?

—Lamente comunicar-vos, monsenyor, que de les aclamacions van passar als insults polítics. Els liberals, maçons i lliurepensadors, que als ulls de Déu són tots uns, els deien als nostres jesuïtes, beats i servils!

—I els nostres?

—Tot i que érem pocs, monsenyor, vam respondre amb entusiasme dient-los maçons, sinagües i, amb perdó, *xafacristos*. Quants crits, monsenyor! Molts van començar a cantar l'himne de Riego; no us dic més!

—Això és tot? —va demanar el canonge emmascarant un somriure lleu.

—Tot i ser greu, no és tot, monsenyor, per a la nostra desgràcia! Que va aparèixer la tropa de capitania i la gent va fugir per tots els cantons i de tots els costats plovién bastonades, empentes i colps de peu! Aplegats a aquest punt, monsenyor, vam arrancar a córrer cap a la plaça de la Companyia, que aquells carrers semblaven més tranquils i dissimulats. Ja ho sabeu;... no era cas de rebre alguna taledada!

—Heu fet bé, mossèn! L'Església no us demanava el martiri —va tranquil·litzar-lo el canonge—. Sols volíem informació i ens l'heu donada de primera mà. Ara, si no us fa res, voldria parlar-vos a soles.

Els ulls negres del canonge Albuixech van clavar-se en els del seminarista, que des del primer dia havia sentit la força d'aquella mirada dolça i, alhora, poderosa de l'home en qui l'església confiava per dirigir els fils secrets dels seus interessos. Sabent-se objecte d'aquell escrutini, Jaume va inclinar-se amb submissa reverència i, sense dir paraula, va sortir per dirigir-se a la capella del Sant Calze. Se sentia acollit en aquella part de la Seu, sens dubte per aquella santa relíquia que l'acostava físicament al Crist.

Amb respecte reverencial, va obrir el breviari per començar el prec diari. Al cap de poc, però, va adonar-se que sols eren paraules insubstancials les que sortien de la seua boca. Ni ell mateix no les escoltava; el cervell continuava pegant-li voltes a les coses que havia vist i havia escoltat... Què passaria ara que el rei havia mort?... Sens dubte que tot canviaria a millor. Pel que ell sabia, l'infant Carles era partidari aferrissat de donar suport a l'església de Déu i de retornar-li antics privilegis que els liberals constitucionalistes li havien furat... Però tampoc allò no era capaç de mantenir la seua atenció... Alguna cosa dins seu li deïa que les mudances previstes en aquells temps tan revoltats alterarien la seua vida i el canonge lectoral de la Seu, monsenyor Antoni Albuixech, tindria molt a veure amb aquells canvis...

—Més sembla que parles amb tu mateix que no amb Déu!

—Ja sou ací, pare? —va respondre el seminarista com si l'hagueren sorprès en pecat—. Poc heu tardat!

—Això vol dir que estaves ben a gust i se t'ha fet curt. Monsenyor m'ha dedicat més temps del que meresc. Anem, Jaume; remata el prec i marxem cap a casa que prompte serà nit tancada!

El jove va murmurar quatre llatins mal lligats a tall de comiat i els dos van sortir de la Seu. Mossèn Xotxim tenia raó; el temps havia volat a l'interior del temple i l'horabaixa havia estat engolida per una nit humida que començava a manifestar-se amb un lleu borrhimeig. Per sort, el seminari era ben prop i arribaren abans que l'oratge es manifestara en un sentit o en l'altre.

El sopar va ser ràpid i silenciós. Jaume se'l va prendre com un pur tràmit, dissimulant el mut capteniment que mantenia amb l'excusa d'una sobtada migranya per marxar aviat cap a la cel·la que ocupava. Molts pensaments li embolicaven el cap... Poc li importava a ell qui cenyiria la corona de les Espanyes..., allà se les compongueren a Madrid la reina mare Maria Cristina i l'infant Carles!... No era aquesta la cosa que absorbia els seus pensaments; si més no, no era l'única, ni tan sols la principal... El que li ballava pel cap era allò que havia endevinat als ulls del canonge; Jaume no era estúpid i havia detectat que aquell home volia alguna cosa d'ell... Estava segur que era per tractar això que s'havia quedat sol amb mossèn Xotxim...

—Qui va? —va retornar Jaume a la realitat en sentir trucar a la porta.

—Bona nit! —va dir mossèn Xotxim entrant—. M'han dit que estaves indispost...

—El cap és, que em fa mal, pare...

—El maldecap que tu tens ja sé jo quin deu ser. Què et passa?

—No ho sé. Potser m'ho hauríeu d'aclarir vós, pare...

El vell capellà va sospirar fondo i, movent el cap, va seure a l'única cadira de la cel·la. Després, prenent-se la cosa amb

parsimònia, va traure la petaca per embolicar-se un cigarret. Jaume ja coneixia aquell gest; mossèn Xotxim se'l prenia com una mena de pausa ponderativa per temperar els ànims i organitzar-se el discurs; sabia que no parlaria fins no haver llançat a l'aire la primera glopada de fum.

–Saps que monsenyor Albuixech va ser alumne meu i, a més, ocupava aquesta mateixa cel·la?

–No ho sabia, pare –va respondre Jaume satisfet, perquè la conversa enfilava el tema que ell volia.

–No has de tenir por de monsenyor... Té un alt concepte de tu i ja fa temps que segueix els teus estudis...

–No sóc ningú, jo, per a merèixer l'atenció d'un canonge de la Seu...

–Pot ser, però, jo li n'he parlat. No cal que faces cara d'haver caigut del niu, que tu ja ho saps. No és aquest el maldecap que tens?

–Pare... jo no sé...

–Monsenyor té plans per a tu, és d'això que hem parlat quan t'ha fet sortir de la sagristia. Jo ja no tinc les comes bones i per als temps que vénen ens cal anar lleugers per destriar tota aquella informació que convé fer aplegar a les seues orelles... Ell t'ho ha manifestat sense paraules, no te n'has adonat?

–Alguna cosa he llegit als seus ulls, però...

–Ha començat per tu un temps nou, amb nous treballs i noves responsabilitats. Has de conèixer tots els camins i determinades persones, i ells t'han de reconèixer a tu com l'enviat de monsenyor!

–Però jo no sé si serviré...

–Ets molt llest, Jaume, i amb l'ajuda de Déu, ja ho crec que serviràs!

–Si vós ho dieu, pare...

–Ja has fet una bona part del camí! –Mossèn Xotxim va fer una darrera xuclada al cigarret i va deixar córrer el temps per assaborir-la plenament.– T’he de donar una bona notícia, fill meu: abans d’acabar el mes, faràs els vots i seràs ordenat.

–Com dieu, pare? –va dir Jaume notant una tremolor a les cames.

–Monsenyor ho ha decidit així i seràs ordenat a la Seu...

–Però, pare, encara haig de cursar enguany el darrer curs de Teologia... Vós mateix insistíreu per apuntar-me a la universitat tan bon punt com la van tornar a obrir.

–Mira, Jaume. Déu fa girar el món al seu gust i no al nostre. Allò que ahir convenia a l’Església, avui pot no resultar prioritari. L’Estudi, o la universitat com tu li dius, tornarà a tancar-se d’ací a pocs dies o, encara pitjor, canviarà tant que no serà un bon lloc per a cercar els camins de Déu. Caurà a les mans dels il·lustrats, dels liberals constitucionalistes i dels maçons; allí sols trobaràs la clau que obri les portes brusentes de l’infern.

–Aleshores...?

–Jaume, ens calen homes d’acció, amb les idees clares i tu ets un dels escollits. Tot açò, és clar, sempre que tu ho acceptes; que els vots i l’ordenació, com a sagraments que són, Déu els vol lliurement assumits per l’home.

–És per ordenar-me que sóc ací. Vós ho sabeu, pare!...

–Bé, Jaume; si les coses són així, no en parlem més! –va dir mossèn Xotxim marxant cap a la porta–. Tal com t’he dit, així es farà!

–Bona nit, pare!

Aquella nit, Jaume Corell la va passar en blanc. Quan mossèn Xotxim va deixar-lo sol, va tractar de cercar a la lectura del llibre de les hores la llum que el seu esperit turmentat necessitava. Fins a la mitjanit tocada, va dedicar-se a la lectura i a l'oració sense aconseguir la serenor que buscava. Finalment, fart ja de repetir el mínim passeig que tolerava l'estretor de la cambra, va abandonar-se, quiet sobre el catre, el que restava de nit.

El matí va despertar-se grisenc, sense que la claredat del sol poguera esbargir les boires que entelaven el cervell del seminarista. Va procedir a rentar-se acuradament; convenia que l'aspecte del cos no fera palesos els turments de l'ànima. Rematades les ablucions, va baixar al refectori.

–Bon dia ens done Déu, pare! –va saludar a mossèn Xotxim.

–I la Mare de Déu Santíssima... No fas bona cara, Jaume –va comentar el capellà mirant-lo de reüll mentre remullava un mostatxó a la tassa on fumejava el xocolate.

Jaume sabia que no estava allí casualment; ell mai no es desdejunava amb els seminaristes.

–Que potser no has dormit bé? –va dir el capellà mirant-lo sorneguer.

–Pare, jo...

–Vine, Jaume... Seu amb mi. Bé està que no hages dormit, però, si més no, hauràs de menjar!

Mossèn Xotxim va acostar-li una tassa, ho va fer amb gest solemne, com ritual. Després, sense dir paraula, va omplir-la de xocolate.

–Menja! –va dir acostant-li el plat de mostatxons.

Jaume va obeir i silenciosament va començar a mullar la pasta amb el xocolate. Ho feia educadament, com si estiguera de visita en casa de compromís. Ho va fer així fins que va despertar-li els sentits l'impacte excitant que emanava de la tassa; aleshores, va descobrir-se mort de fam i va atacar el desdejuni amb ànsia.

–Ara vas bé, fill meu! Menja fort que hi ha treball per a tu.

–Que no he d'anar a la Universitat? –va demanar sense deixar de menjar.

–I tant que hi has d'anar!

Inútilment va esperar instruccions més concretes, mossèn Xotxim va allargar l'entaulada fins que van desaparèixer del refectori tots els estudiants. Sols en saber-se sol, va alçar els ulls per mirar directament el seminarista.

–Bé, Jaume! Ja tenim el cos preparat per a un dia de treball!

–Així és, pare, per voluntat de Déu!

–Aquest matí faràs cap a l'Estudi, com fas cada dia –va explicar-li finalment el vell mestre–. Sols és que avui parlaràs bé les orelles per si de cas escoltes alguna cosa fora del costum...

–Com què, pare?

–Si ho sabérem no ens caldria que tu escoltares. Sé que tens amistats, especialment amb cert estudiant de Benicarló.

–Roca?

–Ell mateix!... Sabem que es mou entre gent poc recomanable...

–És un tarambana, però sense cap malícia...

–Tu para l'orella –va dir mossèn Xotxim indicant-li amb la mirada que sabia més del que deia–. I, després, ens informes del que has escoltat.

–Així ho faré, pare.

–Aleshores, vés en pau, fill meu!

Edicions Bromera